

Täzeden türk eýýamy

Category: Kitapcy, Medisina, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Täzeden türk eýýamy TÄZEDEN TÜRК EÝÝAMY

Hun hökümdary Atilla 453-nji ýylda aradan çykanda, ägirt uly Günbatar Rim imperiýasy soňky günlerini başdan geçirýärdi we türkleriň boýunturygynyň astyna düşüpdü. Türki imperiýa bolan we sähralyklarda ýaşaýan tire-taýpalaryň konfederasiýasy hökmünde-de tanalan Ýewropa Hun imperiýasy eýýam ýapyp-açan kowumlar göçüne sebäp bolupdyr we taryhyň akymyny üýtgedipdir. Orta asyr hökmünde ýatlanýan bu soňky döwürde uruşdan sungata, arhitekturdan söwda-satyga, medisínadan astrologiýa çenli hemme ugurda at goýanlaryň, dolandyranlaryň aglaba köplügi hemişe türkler bolup geldi.

Türk häkimiýeti bilen Orta asyr sözüň doly manysynda «türk eýýamydy». Müň ýyldan soň orta asyrlar soňlanyp, adamzat üçin «täze eýýam» başlady. Täze asyryň ilkinji ýol arçaýjysy-da türkdi: Fatih Soltan Mämmet II. Ol bütindünýä harby taryhyny çepbesine çöwürüp taşlady. Bu gezek Gündogar Rim imperiýasy taryhyň çaňly sahypasyna gömüldi.

Gürrüňi gidýän asyrlarda-da türk eýýamy doly güýjünde dowam etdi. Hawa, üç aýry yklymda türkler agalyk sürýärdi: Bahadyrly türkmen (Babur), Mamlúk, Osmanly imperiýalary. Bular şol bir wagtyň özünde on müňlerçe kilometr kwadrata barabar ýer-ýurtlaryň ýeke-täk eýesidiler, tä türki halklaryň taryh maýatnigi peselişe geçýänçä.

Yza teshliklerimiz Kazan, Krym hanlyklarynyň elden gitmegi bilen başlady we bu ýagdaý ýüzlerçe ýyla çekdi: 1922-nji ýylyň 26-njy awgustyna çenli.

Geçen wagtyň dowamynda diňe ýer-ýurtlarymyz elden gitmedi. Ruhumyzy, menligimizi, medeniýetimizi ýitirdik. Wagtyň tizligine aýak goşup bilmedik, ýüzlerçe ýylap bir ondan bir muňa peşmek ýaly ygdyk ýördük.

Arkamyzdan uruldyk, merhemetimiz bilen synaldyk. Iň soňky pellä deňiç çekildik.

Iň garaňky pursatda daň agarmaga başlady. Dünýä taryhynda ýene bir türküň sesi ýaňlandy:

«Goşunlar! Birinji maksadyňyz Ortaýer deňzi. Yzym bilen öňe!»
Dündar Taşeriň aýdyşy ýaly, «türk taryh maýatnigi beýgelip başlapdy. Mustapa Kemal Kojatepeden ýesir alnan milletlere umyt uçguny bolupdy. Imperializm taryhda iň uly ýeňlişini aldy. Ahyrsoňy ýaş Türkiýe respublikasy dünýä indi.

• **Türkiye Respublikasy birinji asyryny tamamlap barýar, biz «täzeden türk eýýamynyň» niresinde?**

Jemgyýetçilik durmuşynda başdan geçirýänlerimiz hemişe düýnüň dowamydyr. Her täze kerpiji düýnüň üstünden öryäris. Emma käte şeýle bir üýtgemeler bolýar welin, jümle-jahan lerzana gelýär. Geljegi täzeden we bar güýjüňiz bilen gurmaly bolýar. Täze dünýäňizi bütinleý başga serişdeler bilen örmeli bolýar. Adamzat häzir şular ýaly prosesi başdan geçirýär. Sanly ulgam (sifrowoý) öwrülişigi esasanam pandemiýa bilen birlikde gaty köp zady üýtgetdi. Kem-kemden ösýän adamzat taryhynda birdenkä

paradigma üýtgedi. Ölçege birliklerimiz üýtgedi. Oýnuň diňe düzgünleri däl, oýnuň özi üýtgedi. Ine, şular ýaly prosesde «täzeden türk eýýamy» üçin diňe oýny düzgünine görä oýnanyň ýeterlik bolmaýar, oýnuň düzgünlerini özüňem girizip bilmek gerek.

Sanly ulgam daş-töweregimizi gursap aldy. Käbirimiz muňa aýak goşup bilmeýse, käbirimiz doly boýun bolýar. Üýtgeşmelerden daşrak dursagam, ýakynrak dursagam, ýeke-täk aýdyň hakykat bar: sanly ulgamyň täsirleri gün geçdigi saýy artar. Sanly ulgamyň ümzügi bütinleý başga ugra. Kimlik, millilik, medeniýet düşüňjeleri täzeden kesgitlenýär. Döwlet, hukuk, howpsuzlyk boýunça täze problemalar ýüze çykýar. Ynanç çekişmeleri ösüp-özgerip dur.

Şular ýaly garma-gürmelikde jogap tapmaly ýene bir sorag şu: Sanly ulgam geljeginiň «türk eýýamyna» mynasyp eýýam bolmagy üçin näme edip bileris?

Taryhyň we çagalarymyzyň önünde «täzeden türk eýýamyny» gurmaga mejburlygymyz bar. Munuň hötdesinden diňe hemmämiz bilelikde gelip bileris.

Bir asyr öňki ruhubelentlik bilen Ýeňiş baýramyňyz gutly bolsun!

Aýşe SUJU.

«SÖZCÜ» gazeti, 28.08.2023 ý. Publisistika